

Wawakuna ñawinanpaq

AÑaskitu

Tawa chunka • N° 40 • Julio 2004

Chaqrakawsaypi wawakuna
qutuchaykunamantapis
yachallaykutaq

Comunidadpi tata, mamakunaqa sindicatospi qutuchakunku. Kay Qutuchakuyqa, comunidad allinta purinanpaq, comunidad ukhupi kapuwasqanchiqta jark'ananchiqpaq, normas comunalesninchiqman jina. Chayraykutaq qutuchakuyninchiqta thuruchananchiq tiyan.

Wawakunaqa Kawsayninkumanta apachimunku

Wawa Félix Ricaldez qillgayta yachakuchkan, ajinapi k'acha siqiykunata apachimusqa, qillqasqanta ñawirinachiq

“Norma wakata michichkan, chaymanta samarikun. Wakakunata yakuman qhatin, ch'isin wasiman qhatin”
Félix Ricaldez, Iskay ñiqi Taracollo Yachaywasimanta (Morochata-Ayopaya)

Nuqapis qillqarimuchkaniña, qanpis apachimuy

Pachi niyku wawakunata qillqarimusqankumanta. Qankunapis wawa masisniykichigman qillqarimuwaqchig, kay Añaskitu p'anqapi ñawirinanchiqpaq.

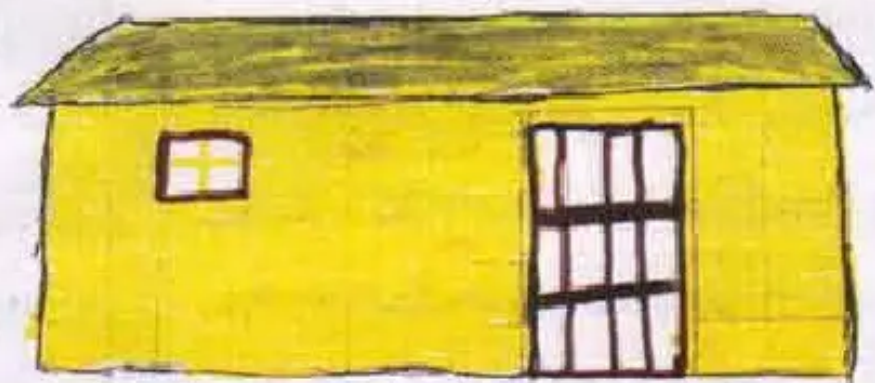

Willariwanchiq:

Maura Mamani

MISI

MISISITUY IUAHUPI PURISPA
 QUWITA YUK'UCHATA IMA
 JAPITAWAN MIGUSQA
 SAKSAKUYTAWANTAQ JANPUSQA
 WISIMAN CHAMUYTAWANTAQ
 PUÑUYURIKAPUSQA TUTA SUTIYAATA
 PUÑUSQA

Maura Mamani, Taracollo comunidadpi tiyakun, Morochata jap'iyipi. Payqa sapa kuti Añaskitu p'anqapaq qillqan, wawakunap achkha chiqakunamanta ñawinankupaq, riqsinankupaq ima. Payta, chantá tukuy Yachay Wasinman ima, jatun napaykuy kachun.

Imaynata Comunidad ukhupi qutucharikuyku

Runakunaqa, maypillapis qutuchasqa kawsakunchiq. Chaqra llank'aq runakunaqa sindicatospi qutuchakunchiq. Waq chiqakunapipis kallantaq organizaciones originarias nisqa Ayllukuna jina. Jatuchiq llaqtakunapi qutuchakullankutaq Juntas Vecinales nisqapi, paykunaga astawan OTB jina sutichakunku.

Kay laqhupi Maria Isabel
Kala-Kalani comunidadmanta
willariwachkanchiq
qutuchakusqankumanta,
dirigenteta ima siqispa
riqsrichiwachkanchiq
ruwananmanta ima
willarichkawayku.

Dirigente

Maria Isabel, Kala-kalani comunidadmanta
(Independencia - Ayoapaya)

Dirigente kalakakani
aylluta opaykacham.
Sapa killa tukukuyta 30 r
ruwarichin risuntanta,
chagwarinapaq, yaku
manta, tarpuykunoma
nta, kussichamanta, tukuy
quimamanta parlarinku
Dirigenteqa tukuyaylluta
qhawarin, chentapis
rin kunitisun obligas
maria Isabel

Imapaqtaq, runakuna
qutucharikunchiq?
Qutucharikunchiq tukuy runap
kawsaynin uk riqla purinanpaq,
tukuytaq allinninta mask'aspa. Kay
qutuchakuykunapi achka ruwaykuna
tiyan, qhawananku tiyan imatachus
comunidad ukhupi ruwakunqa, imataq
waliq comunidadpaq.

Qanri jatunyaspa ima
carterapitaq
llank'ariwaq, willariwayku ari...

“Sindicatopiqa parlariyta yachakunchiq”

Ajinata niwarqanchiq wawa Judith Condori Guaman, chunka kimsa watakunayuq .

Uk kuti Añaskituqa, Vacas chiqanta risasqa nin, chaypitaq, Challwamayu comunidadpi achkha runa tantasqa rikuspaqa, uk lomitaman wasariykamusqa. Imachus jaqaypi, sindicatocha tantakusanku, nisqa. Ajinapi qayllarisqa. Nisqanman jina, achka warmi, qhari runakuna tantakuchkasqanku. Sindicato Challwamayu sapa killa kimsachunkapunch'ay qutuchakuq kasqanku. Chay qutuchakuypi uk warmiwawawan tinkuykusqa, chaypitaq kayta parlarisqanku...

Añaskitu: Yuu... Judith imataq kaypi ruwachkankiri...

Judith: Reuniónman jamuni, tiyaypaq sutinpi jamurqani.

Añaskitu: Chanta gustasunkichu jamuriy?

Judith: Gustawanpuni chay parlasqankuta. uyaririni.

Añaskitu: Imamanta parlankuri?

Judith: Jaqay puntaspi lindes ch'ampaykunas kasqa, chaymanta parlarichkanku.

Añaskitu: Yachakuchkankichu

Judith: ari

Añaskitu: Escuelaykipiri, chaymanta parlarinkichiqchu?

Judith: Parlaykupuni amigusniyman willarini.

“Waliqla chay risqaykiqa” niriwanku, qan riyta

yachankichu nispa tapurini, waqkuna ma rinkuchu wasillankupi kakunku. “Rinayki tiyan” nini

Añaskitu: Imapaq waliq kanman rinankuri?

Judith: Chaypi parlamuyta yachawaq nirini

Añaskitu: Imapaq chay sirven

Judith: Jatunyaptinchiq chayta parlarisunman.

Rillasaqña Añaskuy, uwijasniyta qhatinay tiyan, kunitanqa hermanuylla qhawapuchkawan..

Qan ima ninkitaq, wawakuna, sindicatomanta yachakusqankumanta, waliqchu manachu?

Waliqpuni, qutuchakuspapuni sumaqta llankarinchig

phichqa

Ajinata Añaskitu Judithwan Sindicatosmanta ch'aqwarisqanku. Qanri imata t'ukurinki kay qutuchaykunamantari.

ANASKITU # 40 • Julio, 2009 • CESAPE • Av. Tahué Huente 2331 • Teléfono: 43-33412 • Fax: 4-201502 • Casilla: 2226 • E-mail: centroprensa@la.mtinet.bo • Cochabamba • Bolivia

Añaskitu wawakunata waturikamun...

Añaskitu 37 yupaypi Qullpa Qucha wawakunamanta qillqakurqa, Yachay Wasinpi pukllasqanchikmanta. Kay p'unchaykunapi watiqmanta, Añaskitu p'anqa q'ipirisqa Yachay Wasinman chimpaykullaykutaq, ruwasqankuta, parlasqankuta paykunawan khuchka ñawirinanchiqaq

Añaskitu, Qullpa Qucha comunidadpi imaynataq rirpasunkiri, willariwayku ari

Aaah, yachayta munaspaqa, kay laqhipi willarichkaykichiq. Qanpis ñawiriy a.

Wawakunaqa Añaskitu p'anqa jap'iytawan wawqimasinkunata riqsirinku pacha: Qhaparispá nirqanku "ayyy qhawariy Janeka kuna, Sergio kuna..." Kusiqaqapuni karqanku. "Kay Wildicoqa, kay Elsapís, q'alituta riqsikapuni a" nirqa uk warmi wawa "Kay nuqa kaniiii..." nirqa uk qhari wawa fotopi rikukuspa.

Uknin wawa Añaskituq biciletanta riqsikapusqa: "kay nuqap biciletay" nispa, kikin colorsitu kaptin. Ajinata qhawarikurqanku Añaskitu p'anqapi. Chay kusiyan jatun napaykuyta tukuy Añaskitu ñawiqkunaman apachimunku.

Kay siqiykunata riqsichikunankupaq apachimullankutaq.....

Franklin Torrico uk kaq ñiqi

Suqta

Siqin: Nayra Laime iskay ñiqimanta

“Sach’akunawan wasita ruwayku, chanta jampikullaykutaq”

Yachayninchiq

Vacas chiqamanta Wawakuna, sach’akunamanta willarichkawanchiq. Paykunaqa, ima sach’akunataq jallp’ankupi tiyan chayta riqsirichichkanku. Chantapis. Nirillankutaq imapaq chay sach’akuna waliq kasqanta.

Eucalipto sach’a

Kay chiqakunapi achkha eucalipto tiyapuwanchiq. Kay sach’akunaqa pata patallaman wiñarinku.

Kay Eucalipto sach’a, sumaq llant’a ruwanapaq. Ramasnin ch’akichispataq q’unchaman inqhaykunchiq. K’ullunmantari wasita ruwanchiq, wasi pataman churakun.

Unquptinchiq sirven wisa nanaypaq t’impuchispa tumaykunchiq. chaywan sanuyanchiq kay niqpi achkha eucaliptos tiyan.

Aleyda Olivera. Uk kaa qitqimanta

Pino sach’a

Pino sach’a, kiru nanaypaq waliq. Yuraqsitun k’ullunmanta llusqin, uk mach’ita jina, chayta churanchiq suqni kaptin, nanaptinpi. Sachas jampikunapaq waliq.

Limbert Rosas

Sauce sach’a
Sausi, llant’apaq sumaq

Qullpa
Qucha Yachay Wasipi
Añaskitunq almanaquenta
ventanaman mach’asqanku.
Profesor Berno periódico
CONOSUR rantirikusqa,
chaypi almanaqueta
tarisqanku

Qanchis

Comunidadniykiipi ima sach’akuna kapusunkichiq. Qankunapis riqsirichiychiq

- Imapaqtaq waliq? .....
- Imaynata wiñan? .....
- Imaynata waqaychana? .....

Pukllarikuna...

Imas imas kanman...

Kay
imasmarikunata
Qullpa Quchamanta
apachimuchkanku

Kichariy
ari, ñawirispa
kutichisunchiq

Imasmarikuna

Imas imas kanman...
Maman lat'a, lat'a,
uñan corre, corre

Imas imas kanman...
Siki, siki pura, maki, maki pura,
chaki, chaki pura

Imas imas kanman...
Khapan munakuna,
uman manchikuna

Imas imas kanman...
Mana saqmarina,
mana jay'arina

Imas imas kanman...
Maman charango tocarispa,
uñitasnin takirispa

Kayta Deyson Layme, Betty Nucra, Qullpa
Quchamanta apachimunku. Paykunata pachi
niriyku, Jinallataq Bernardino Yachachiqninkuta.

Qanpis
imasmarikunata
aparichimuwaq...

Waq
p'unchaykama.
Qhipan p'anqa
ñawirispa
tinkurillasuntaq.
Chaykamallaña.

Pusaq

